

mikor csak négy polgárit végeztem és anyám csak háztartásra nevelt. Az állásokat ma mind képzett emberek számára tartogatják, azoknak is meg kell értők verekedniök. — Nos, hát azt mondta, jól van, próbálja meg és elém raktak párnákat, milieu-ket, terítőket. A fizetés darabszám megyen, ők adják az anyagot, de úgy mérik, hogy a hímzőszálnak még a hulladékát is visszakövetelik. Azt mondják az egyikre: ezért öt korona jár; istenem, mondom, hiszen ez a legjobb munkásnak is három napjába kerül. Azt mondják: nem tetszik? van itt más. Például hosszú matyópárna egy negyede: egy korona. Egész napi szakadatlan munka. Válogatni lehet. De bármit választ ki az ember, valóságos csoda, ha napi két koronát megkeres rajta 14-15 órás munkaidő mellett. Egy korona húsz, egy korona ötven, körülbelül erre számíthatok. Multkoriban hét napig híméztem egy terítőn, adtak érte tíz koronát. Lássá, mennyi pénzt keresett meg egyszerre? mondták. Igenis, mondtam, hét keserves napomba került, mikor fel nem keltem a munka mellől; Odaszól a tulajdonosné: de a háztartás, lelkem, a háztartás! Maga elmegy a piacra, megfőzi az ebédet, kitakarítja a lakást, erről persze, közben, megfélejtkeznek. Nagyságos asszonyom, megmondtam neki: tudja-e mi az ebédünk nap-nap után? tea vajaskenyérrel. Jó, ha azt megkeresem. A gyerekek se jut más. Piacon nem voltam, mióta hímzésből élek. És még a diákok szobáját sem söpröm ki, jólelkek azok, elvégzik a takarítást helyettem, mert látják, mennyi küzködéssel élek. A kislányom sorsa azzal lesz jobb, amit én az enyémen okultam. Neki meglesz a diplomája — a liga segít hozzá — ha addig élek is. Mert az olyan nőnek, kinek nincs szakképzettsége, hogy megkeresse „biztos kenyérét, annak jobb meg sem születnie...

Ez csak egyetlen a sok eset közül, amelyben a »nőies« kézimunka rabszolgáinak panaszát hallottam.

## Hímzőnők, hímzések — uzsorakezekben.

Írta: DÉNES ZSÓFIA

Becsengetek a Józsefváros egyik kopott házának harmadik emeleti ajtáján. Fekete ruhában, simára kefélt hajjal, finomvonású arcán hervadó szomorúsággal és becsületos nézéssel: nyit nekem ajtót. Ő, a jobb napokat látott úrnő, ki most kézimunkával keresi kenyerét.

— Jónapot kívánok, asszonyom; hallottam, hogy hímzéssel foglalkozik, hírlapíró vagyok, szeretném tudni munkaviszonyait, mert minden oldalról panasz érkezik hozzánk, hogy kizsákmányolják önöket. Ha kívánja, nem írom ki nevét.

Pillanatnyi bizalmatlansága már eltűnt. Leültet egyetlen szobájában, hol kislányával lakik, két másik lakószobáját bútorozva diákoknak adja ki, hogy lakberre teljék.

— Férjem nem tud támogatni, különválva élünk, nagyon lezüllött szegényke, maga sem jobb az útszéli koldusnál. (Ez az úgynevezett családi boldogság, úgy-e, régi generációk leányai, melyre benneteket mentség nélkül ráneveltek?) Elmentem az Erzsébet-körútra, abba a szép, fényes kézimunkaboltba; gondoltam, gyönyörűen hímzek lapos hímzést meg madeirát, majd csak el tudom tartani lánykámat és magamat, Mikor kértem a munkát, nevetett a tulajdonosné, tetszik ismerni? nagyon jókedvű asszony, s azt mondta: csak nem hiszi, hogy kézimunkából meg lehet élni? ami bőrünkre akar maga meggazdagodni? — szó szerint azt mondta. Azt feleltem, én nem akarok csak úgy immel-ámmal, kényeskedve dolgozni, én reggel héttől este tízenegyig fogok a ráma előtt ülni, mert mi egyebet dolgozzak,

Sehogy sincs ez jól. Mert ennek a szegény nőnek, ki esztendőik óta napi 10-15 órát görnyed a hímzőráma fölé, kinek láttam kifogástalan szépségű munkatechnikáját (s kinek az illető »fényes« bolt visszadobná hímzését, ha nem volna kifogástalan, mint azt számtalan munkásával megtette, rajtuk keresvén az anyagért is kártérítést!) — ennek bizony luxus-kézimunkára megvan már a szakképzettsége, éppen csak hogy éhbéren dolgoztatják. Kihasználják kiszolgáltatottságát, az övét s a többi gyöngéét: a kasztjabeli úriszegényekét s a tudatlan falusi asszonyét. A »fényes« bolt, mely személyileg dolgoztatja, kitűnő üzleti vállalkozásnak bizonyult, amennyiben tíz-tizenöt év leforgása alatt szűk, szomorú Erzsébet-körúti kisbutik voltából átfejlődött nagy kirakatú, nagyforgalmú üzletté, melynek a főváros még három előkelő utcáján fiókja s vidéken is lerakata épült. Tulajdonosék azóta — állítólag — saját palotájukban laknak. A lapokban pedig — hirdetésre alkalmas napokon s hasábokon, mert üzletembernek jó szimatjának kell lennie — folyvást olvashatjuk a cég kínálatát kézzel hímzett lakberendezésekre. Gobelinépektől kezdve pamlagon és karosszéken keresztül gallérdobozig minden berendezési tárgy megkapja a kínálatban a maga »kézzel hímzett« voltának előkelő hangsúlyát és nimbuszát. De hogy az az asszony! kéz, mely a gobelin-öltést alélásig hímzte, hogy az a kéz milyen kifosztott, meggyötört, éhségtől elgyengített és proletársorsban elpusztuló, — szegény, aláztat, tehetetlen kéz, azt túl kevesen sejtik, s akik sejtik: azok sem törődnek vele elég cselekvőleg, elég reformálón s elég emberségesen. Miért gazdagodjék meg a munkán az, aki dolgoztat s nem jut még túrható sorsra sem az, aki dolgozik? Milyen egészséges éberség volna ráfigyelnünk, miképen vette kezébe a német

nemzet és nemzetközi kultúráját. Katonai, de szakértő civilekből egyenruhásodott személyek veszik át bizományba s egyenes elszámolásra a munkásasszonyoktól a csipkét. (Még csak néhány évvel ezelőtt ugyanez a belga munkásnő két közvetítőn keresztül juttatta piacra csipkéit s megesett, hogy egy frankot keresett olyan csipke méterén, melyet száz frankkal mértek le a kereskedők.) A kért árat soha nem sokalják, még látszatát is el akarják kerülni az alkunak; vagy eladják a cikket, mire leolvassák a csipkeverőnőnek pénzét, vagy magasra tartott ára miatt nem adják el s ekkor, természetesen, az árut szolgáltatják vissza. Igen nagy szociális haladást és üdvös intézkedést jelentene nálunk is efféle szövetkezet megalakulása községi, de még inkább állami alapon, — nagyobb arányban, szociálisabb igyekezettel, mint a túlkeves munkaerőt foglalkoztató és rosszul fizető háziipari szövetség. Még ennél is fontosabb és hasznosabb volna, ha az otthonmunkások le tudnák küzdeni a szervezkedésük elé gördülő akadályokat és saját, összetartásuk erejével fejtenének ki ellenállást valamennyiük kizsákmányolása ellen.

Fenn említett modorban űzött magánvállalatokat két szempontból nem szabadna támogatnunk; egyik szempont a munkásé, ahogy már kifejtettem, a másik szempont azonban: jómagunké, a fogyasztó közönségé, melynek nevében s védelmében tiltakozó szavunkat fel kell emelnünk.

Vajjon kicsoda közülünk, kinek szín-, forma- s művészi érzéke van, tudott valaha elhaladni bizonyos »fényes« kirakatok előtt, teszem a Lipót-körúton vagy a Kossuth Lajos-utcában anélkül, hogy a hímzések, párnák, ál-matyó dekorációk és bazárstílusú gobelinek páratlan ízléstelenségén fel nem háborodott volna? Ami giccses, egyéniségtelen, füllesztőan bourgeois, romlottan romantikus, halmozottan édes, értelmetlenül cifra, szegényesen pompázó motívumai csak léteznek az elmaradt filiszter-felfogásnak és életberendezésnek, — az egyszerűség, a higiéné, a haladás, az értelmesség, a harmónia és a szépség nemtudása, az mind ott terpeszkedik ötven-hetven-kétszáz és ötszáz koronáért a hengegőn helyet követelő kristályablakok mögött. Az ember érzi, hogy aki innét rendezi be lakását, az nem tud felszabadultan gondolkozni, helyesen érezni és soha életében nem látta meg a szépet.

Az ízléstelenség mótelyétől kell, mint mindenben, ebben is felszabadítanunk a nagy tömeget. Vezetni és tanítani kell ebben is, mint a gyermeket. Elő a remekbe készült halasi és csetneki csipkéekkel, lássuk az igazi matyó-hímzéseket (nem a műselyemmel s Singer-gép ábrákkal elnyomorítottat) a magyar nép, a székely hagyomány dúsgazdag művészi termelését akarjuk látni: művelt és megbecsült kéz által sokszorosítva. Idegen fantáziáktól is vegyünk át mindent, ami művészit a külföld valaha produkált. De ne szolgáljuk rosszul sem a magunk, sem a munkásosztály, érdekét, mert ennek csak a lelketlen üzleti spekuláció látja — markába kacagva — a maga rosszhiszemű nyerészkedését.